

การถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดง เต็มรําเฉพาะพื้นที่ ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

THE TRANSMISSION OF NARAPHONG CHARASSRI'S CREATIVE CONCEPTS OF SITE-SPECIFIC DANCE PERFORMANCE

จिरายูท พนมรัค / JIRAYUTH PANOMRAK

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
PH.D.(CANDIDATE), THAI DANCE PROGRAM, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS,
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Received: June 1, 2017
Revised: August 2, 2017
Accepted: August 10, 2017

ดร.วิชชุดา วุฑฒิตย์ / VIJUTA VUDHADLYA

ข้าราชการบำนาญภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
PH.D./ RETRIED GOVERNMENT OFFICIAL, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS, CHULALONGKORN UNIVERCITY

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ (Site-Specific dance performance) มีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยประมวลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้มาวิเคราะห์ในเรื่องของการถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ในทางการสร้างสรรค์มีอยู่หลายระดับ และอาจพิจารณาได้ว่า คำว่าพื้นที่ อาจมีความหมายถึงอาณาบริเวณ 2 ลักษณะคือ พื้นที่ที่เป็นอาณาบริเวณว่างเปล่า (Space) และพื้นที่ที่มีนัยสำคัญเฉพาะ (Site) การศึกษาพบว่า ศิลปินในสาขาต่างๆ นิยมสร้างผลงานอันมีพื้นที่เฉพาะหรือพื้นที่ที่มีนัยสำคัญจำนวนมาก และงานศิลปกรรมในลักษณะดังกล่าวมีงานที่เป็นงานชิ้นเอกอยู่จำนวนไม่น้อย ตามแขนงสาขาทางศิลปะ ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และศิลปะการละคร การศึกษาค้นคว้า การได้ร่วมงานกับศิลปินสำคัญๆ ขณะพำนักอยู่ในต่างประเทศนั้นทำให้ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้มีส่วนร่วมทั้งในฐานะเป็นผู้แสดง และผู้สร้างสรรค์ จึงมีประโยชน์อย่างมาก เพราะวงการนาฏศิลป์ในโลกตะวันตกนั้นนิยมการสร้างสรรคและทดลองทางศิลปะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ร่วมสมัยประเภทการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ การแสดงที่นำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม และการแสดงที่นำเสนอวัฒนธรรมร่วมสมัย

ในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงประเภทการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ ได้มีการศึกษาแบ่งแยกเป็น 2 ประเด็น คือ ในฐานะที่เป็นการถ่ายทอดงานสร้างสรรค์ให้ผู้ชม การศึกษาค้นคว้านี้ได้วิเคราะห์องค์ประกอบที่พบในการแสดงชุดต่างๆ ได้แก่ บท ลีลา เครื่องแต่งกาย เสียงและดนตรี แสง และผู้แสดง นอกจากนี้ยังได้พิจารณาการถ่ายทอดในฐานะที่เป็นการให้ความรู้ในองค์การศึกษา พบว่า ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงประเภทการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่ในวิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาสร้างสรรค์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: การถ่ายทอดแนวความคิด, การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย, ศิลปะการแสดงเต็มรําเฉพาะพื้นที่

Abstract

This dissertation aims at investigating transmission of concepts in site-specific dance performance creativity and has scope of study in Thai Creative dance works by Professor Naraphong Charassri Ph.D. This study deploys qualitative methodology and analyzes data by literary review and field study. This study has found that areas used in the creativity are of several levels and may be defined in two types i.e. space and site. The study has also found that artists in various branches of art tend to create their works based on sites or specific areas, among the works created in paintings, sculptures, literary works arts, musical arts, and performing arts found the masterpieces. His extensive experiences in working with eminent artists when residing abroad in the United Kingdom as performer and co-creator make Professor Naraphong Charassri efficient in art creativity and the experimentation, the main activities in the West in that period.

Site-specific Thai dance performances by Professor Naraphong Charassri Ph.D. are of two groups; the works concerning Thai cultural heritage, and the works concerning contemporary culture.

The transmission are done through two channels, the transmission through art appreciation in the audiences with combination of literary application, dance gestures, costumes, sound and music, light, and performers. Another type of transmission is done in academic arena since the knowledge of such creativity has delivered to fellows in doctoral program in creativity at Chulalongkorn University.

Keyword : Site-Specific, Thai Contemporary Dance, Professor Naraphong Charassri, Ph.D.

ความสำคัญ

การสร้างสรรคานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภท ศิลปะการแสดงเด่นเฉพาะพื้นที่ (Site-Specific dance performance) สิ่งแวดล้อมหรือทางสถาปัตยกรรม คือเป็น สิ่งกระตุ้นในการแสดง ซึ่งทำให้มีความหลากหลายขึ้น ประกอบ 2 ประการซึ่งเป็นปกติสามัญที่คงอยู่ได้แก่ การใช้ สถานที่ (Site) และพื้นที่ (Space) สิ่งเหล่านี้มีความเป็น อิสระจำเพาะ (Specific independence) ระหว่างที่ตั้งและการแสดง การเคลื่อนที่ย้ายการแสดงจากที่ตั้งนั้นเป็นสิ่งที่ ทำให้ขาดความสมบูรณ์หรือถูกลดทอนทำให้การแสดง ลดหย่อนลง โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ ช่องว่าง ระหว่างการทดลองการแสดงกับพื้นที่ นักออกแบบ ทำเดินและกระบวนการสร้างสรรค์อันเป็นผลที่ตามมาภายหลัง นำไปสู่การแสดงในเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนาฏศิลป์ เพื่อการสืบค้น

การดึงเอาทฤษฎีปรัชญาและสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในเรื่องพื้นที่คำถามเบื้องต้นในเรื่องการประสบการณ์รับรู้และปฏิกริยากับพื้นที่ที่ทำการสำรวจว่ามืออย่างไร ทฤษฎีในเรื่องพื้นที่และปฏิสัมพันธ์

ในเชิงพื้นที่ถูกนำมาวางไว้ควบคู่กับทฤษฎีการแสดงในเรื่อง การออกแบบท่าเต้น และเป็นเรื่องคู่ขนานไปกับแนวความคิด ด้านปรัชญา รวมทั้งการปฏิบัติการของทฤษฎีนาฏศิลป์ พื้นที่ว่าง (Space) แนวความคิดต่างๆ รวมถึงพื้นที่ทางสังคม วิธีในการสร้าง การมีประสบการณ์ การรับรู้และการอ่าน ความหมายโดยนัยของศิลปะการแสดงการเด่นเฉพาะ พื้นที่ ก็ถูกนำมาพิจารณาสืบค้นและให้ความสำคัญในเรื่อง พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม ศิลปะการแสดงเด่นเฉพาะพื้นที่เป็น งานที่มีอิทธิพลต่อสังคมมาก กล่าวคือได้สื่อความจากผู้สร้างสรรค์ สะท้อนให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับศิลปะผสมสิ่งแวดล้อม (Environmental) ที่คำนึงถึงลักษณะรูปทรงของสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วยซึ่ง ปรากฏเป็นบริบททางด้านประวัติศาสตร์ สังคมและ วัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมตลอดถึงด้านอื่นๆ

โดยพยายามทำความเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้น ของสถานที่ที่ใช้นามายความหรือตีความเพิ่มขึ้น ดังเช่น การแสดงในสถานที่ที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการผนวกพื้นที่ทางความคิดเข้าพื้นที่จริงที่มีอิทธิพล กับจิตใจของมนุษย์ เช่น ผู้ออกแบบท่าเต้น นักแสดง ผู้ชม สำหรับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในแนวสร้างสรรค์นี้

ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี ศิลปินที่ได้เป็นผู้นำและบุกเบิกทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยอย่างแท้จริง และมีผลงานการสร้างสรรคอีกมากมาย เช่น นาฏศิลป์เพื่อลีลา การเคลื่อนไหว นาฏศิลป์เพื่อสตรีเพศและบริบททางสังคม นาฏศิลป์เพื่อตามวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน จะสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก นาฏศิลป์เพื่อ การแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ นาฏศิลป์เพื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น นาฏศิลป์บนแผ่นฟิล์ม นาฏศิลป์เพื่อการแข่งขัน กีฬาระดับชาติและนานาชาติ นาฏศิลป์ที่แสดงเรื่องราว ความหมายของวรรณกรรมของไทยและนานาชาติ การแสดง แบบโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern dance) เป็นการแสดงที่ต้องการหาแนวทางในการแสดงการเต้นรูปแบบใหม่ มักจะหลีกเลี่ยงความเป็นแบบฉบับดั้งเดิม เพื่อที่จะให้คนดู เข้าใจได้ง่ายในการเสพศิลปะการผสมผสานแนวความคิด หรือลีลาของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ตะวันออกและ นาฏศิลป์ตะวันตก ทำให้เกิดนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยอัน แสดงถึงความเป็นอิสระทางการสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดภาพ การแสดงตามแนวความคิด เนื้อเรื่องหรือสถานการณ์ก่อให้เกิดสุนทรียภาพทางศิลปะ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ศิลปินระดับสากลที่ร่วมงานกับพิพ ซิมมอนส์ (Pip Simmons) ผู้กำกับละครแบบ เอ็กเพอริเมน ทอลเธียเตอร์ (Experimental Theatre) ที่มีชื่อเสียงในงานลอนดอน อินเตอร์เนชันแนลเฟสติวัลออฟเธียเตอร์ (London International Festival of Theatre) ณ กรุงลอนดอน และมี ประสบการณ์การทำงานกับศิลปินจากเอเชียตะวันออก เช่น จีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ภายใต้บรรยากาศของเอ็กเพอริเมน ทอลเธียเตอร์ (Experimental Theatre) ซึ่งเป็นงานประเภท การแสดงศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่และบุกเบิกประเภท การแสดงชนิดนี้เข้ามาในประเทศไทย ดังปรากฏในงานแสดง เสียงประกอบจินตภาพ “คนตรีอยุธยา” ที่ทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในปี พ.ศ. 2535 งานแสดง เสียง “ผืนแผ่นดินนี้มีความหลัง” ณ พระราชวังเดิม ธนบุรี และงานแสดง เสียง “วังลดาวัลย์” ฯลฯ นาฏศิลป์ร่วมสมัยทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้นนี้เป็น ศิลปะการแสดงการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ในระดับชาติตลอดจน นานาชาติ และนานาชาติที่มีมาตรฐานสากล ปัจจุบัน ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้นำความรู้และ ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์การแสดงประเภทศิลปะ การแสดงเต้นรำเฉพาะพื้นที่มาถ่ายทอดแนวความคิดวิธีต่างๆ

อันเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการให้กับนิสิตในมหาวิทยาลัย ระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้การสร้างสรรคงานด้าน นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยพัฒนาสามารถนำไปใช้และมี อิทธิพลต่อนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในปัจจุบันและอนาคต ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวงการศิลปะใน ประเทศไทย

ด้วยเหตุดังกล่าวในข้างต้นศิลปะการแสดง ประเภทการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ที่มีความหลากหลายและ เปิดกว้างสำหรับความคิดรวมถึงการสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ เต็มไปด้วยคุณค่าประโยชน์ใช้สอยและความสุนทรีย์ อีกทั้ง สถานะที่ สิ่งแวดล้อม ผู้ออกแบบท่าเต้น ผู้แสดง และผู้ชม ทำให้กระบวนการสร้างสรรค์มีผลตามมานำไปสู่การแสดง และเป็นเป้าหมายที่ได้พบกับสิ่งใหม่ในการค้นหาของคำว่า “นาฏศิลป์”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาการถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบการสร้างสรรคนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเต้นรำเฉพาะที่ (Site-Specific dance performance) ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเต้นรำ เฉพาะที่ ของศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี ซึ่ง สร้างสรรคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แผนการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวความคิดที่เกี่ยวข้อง กับองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเต้นรำเฉพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย เป็นเวลา 4 ปีเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยมีแผนการดังต่อไปนี้

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำราของผู้ทรงคุณวุฒิ งานวิจัย และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวความคิด

การถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงเด่นจำเพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 ศูนย์สารนิเทศ มนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.5 ห้องสมุดป่วย อิงภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.6 ห้องสมุดธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

2.7 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ดร.สถาพร สันทอง อาจารย์ ดร.วิษุตา วุฑฒิตย์ อาจารย์ ดร.ชวโรจน์ วัลย์เมธี เป็นต้น

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษานาฏศิลป์นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

3.1 การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำราของผู้ทรงคุณวุฒิ และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวความคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

3.2 การสำรวจแนวความคิดของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ในด้านศิลปะการแสดงเด่นจำเพาะที่ โดยการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมในการแสดง Plain Land, Rice Field โครงการ Asian Heritage & People Mobility Balance & Imbalance Nature, Conference and Workshop Agenda Imagine Asia 2016 at Ayutthaya province, Thailand 27 June – 1 July 2016

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยประมวลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากภาคสนามนำมาวิเคราะห์ในเรื่อง

ของการถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงเด่นจำเพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

3.5 การนำเสนอผลการวิจัย โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลและนำเสนอเป็นงานวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

4.1 เอกสารทางวิชาการ

4.1.1 หนังสือ

4.1.2 วิทยานิพนธ์

4.1.3 ระบบออนไลน์

4.2 การสังเกตการณ์ : การชมวีดิทัศน์

ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพทั้ง 4 เรื่องนี้ โดยวิธีการพิจารณาในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ช่วยผู้กำกับในการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ได้แก่ การแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่อง คนตีศรีอยุธยา ที่มูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในปี พ.ศ. 2535 งานแสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ณ พระราชวังเดิมธนบุรี งานแสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง วังลดาวัลย์ และการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพ “เวียงกุมกาม” การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ได้แก่ วิดีโออาร์ตชุดสามมิติ ล้วนแล้วแต่เป็นศิลปะการแสดงการเด่นจำเพาะที่และผลงานที่บันทึกเป็นวีดิทัศน์ทั้งในและนอกสถานที่

4.3 การสัมภาษณ์

ในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประเภทศิลปะการแสดงเด่นจำเพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

4.4 สรุปผลแบบสอบถาม

สรุปผลแบบสอบถามในงาน Imagine Asia 2016 ASIAN HERITAGE & PEOPLE MOBILITY การแสดงชุด “Plain Land, Rice Field” Choreographed by Professor Dr. Naraphong Charassri นั้น สามารถที่จะ

หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการแสดงในครั้งนี้ โดยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 7 ข้อ และตั้งเกณฑ์การประเมินไว้

เมื่อหาค่าเฉลี่ยทั้งหมดของการประเมินในครั้งนี้สามารถหาค่าออกมาได้เท่ากับ 4.39 และเมื่อนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ผลที่ได้ก็คือความพอใจอยู่ในระดับที่มาก และข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการประเมินของคณะผู้ชมที่เป็นศาสตราจารย์จำนวน 8 คน นักเรียนนักศึกษา 23 คน

ผลของการวิจัย

การศึกษาพบว่า พื้นที่ในทางการสร้างสรรค์มีอยู่หลายระดับ และอาจพิจารณาได้ว่า คำว่าพื้นที่ อาจมีความหมายถึงอาณาบริเวณ 2 ลักษณะคือ พื้นที่ที่เป็นอาณาบริเวณว่างเปล่า (Space) และพื้นที่ที่มีนัยสำคัญเฉพาะ (Site) การศึกษาพบว่า ศิลปินในสาขาต่างๆ นิยมสร้างผลงานอันมีพื้นที่เฉพาะ หรือพื้นที่ที่มีนัยสำคัญจำนวนมาก และงานศิลปกรรมในลักษณะดังกล่าว มีงานที่เป็นงานชิ้นเอกอยู่จำนวนไม่น้อย ในหัวข้อที่จะอภิปรายงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อมีเนื้อหาคำตอบเฉพาะพื้นที่ต่างๆ ตามแขนงสาขาทางศิลปะ ทั้งจิตรกรรม และประติมากรรม วรรณศิลป์ และดุริยางคศิลป์และศิลปะการละคร

โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่เข้าใจกันว่านาฏศิลป์หมายถึงศิลปะการแสดงที่อาศัยการเคลื่อนไหวของร่างกายมนุษย์ ซึ่งก็ไม่ต้องสงสัยทีเดียว เพราะเมื่อพิจารณานาฏศิลป์ในเชิงองค์ประกอบ จะพบว่า การเคลื่อนไหวของมนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งจากองค์ประกอบหลายประการของนาฏศิลป์เท่านั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของ

นาฏศิลป์ คือ ภาวะบนทัศนด้านพื้นที่ (The Concept of Space) ซึ่งภาวะบนทัศนด้านพื้นที่ ประกอบด้วย สถานที่ (Place) ขนาด (Size) ระดับ (Level) ทิศทาง (Direction) หนทาง (Pathway) จุดรวมสายตา (Focus)

การศึกษาพบว่า การได้ร่วมงานกับศิลปินสำคัญๆ ขณะพำนักอยู่ในต่างประเทศนั้น ทำให้ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้มีส่วนร่วมทั้งในฐานะเป็นผู้แสดงและผู้สร้างสรรค์อย่างมาก เพราะวงการนาฏศิลป์ในโลกตะวันตกนั้นนิยมการสร้างสรรคและทดลองทางศิลปะอย่างต่อเนื่อง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ร่วมสมัยประเภทการเต้นรำเฉพาะพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ การแสดงที่นำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม และการแสดงที่นำเสนอวัฒนธรรมร่วมสมัย

การแสดงที่นำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่

“คนตีศรีอยุธยา” (2535)

“ฟิล์มสีฟูจิ สีเส้นแห่งโลกตะวันออก” (2535)

“แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง” (2538)

“วังลดาวัลย์” (2548)

“เวียงกุมกาม: เมื่อน้ำเอาชนกะษัตริย์ผู้ไม่แพ้ใคร” (2556)

การแสดงที่นำเสนอวัฒนธรรมร่วมสมัย

“สามมิติ” (2533) ได้แก่ 1. ลานเสาชิงช้า

2. บริเวณสันเขื่อนของแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำป่าสักไหลมาบรรจบกันหน้าตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. สวนสนุกแดนเนรมิต 4. โกเมเดียอา เดลลาร์เต้ (Commedia Dall Arte)

ภาพที่ 1 “เวียงกุมกาม: เมื่อน้ำเอาชนกะษัตริย์ผู้ไม่แพ้ใคร” (2556)
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=jv836tUvSCK>

“พิธีเปิด-ปิด การแข่งขันกีฬา เอเชียเกมส์ (Asian Games) ครั้งที่ 13 (2541) ในการแสดงชุดสปิริตออฟเอเชีย (Spirit of Asia) ซองออฟเฟรนด์ชิป (Song of Friendships) และไลท์ออฟเอเชีย (Light of Asia)”

“การแสดงในพิธีปิดกีฬามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 37 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”

“การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 38 จามจุรีเกมส์ ได้แก่ พิธีกวนเกษียรสมุทร ความสมดุล และเฉลิมพระเกียรติ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

การแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ “Plain Land, Rice Field” (2559)

ในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงประเภทการเต้นรำ เฉพาะพื้นที่ ได้มีการศึกษาแบ่งแยกเป็น 2 ประเด็น คือในฐานะที่เป็นการถ่ายทอดงานสร้างสรรค์ให้ผู้ชม การศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์องค์ประกอบที่พบในการแสดงชุดต่างๆ ได้แก่ บท ลีลา เครื่องแต่งกาย เสียงและดนตรี แสง และผู้แสดง นอกจากนี้ยังได้พิจารณาการถ่ายทอดในฐานะที่เป็นการให้ความรู้ในองค์การศึกษา พบว่า ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงประเภทการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ในวิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสร้างสรรค์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปการอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย

สรุปวิธีการผลงานการถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี

ประเด็นสำคัญต่างๆ ที่กล่าวและอ้างถึงพร้อมกัน อธิบายด้วยภาพโดยสังเขป พอจะสรุปได้ว่าการถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี การสร้างสรรค์งานนั้นจะเห็นได้ว่า จะมีแนวความคิดที่สอดแทรกทุกๆ กระบวนการที่ปฏิบัติ เริ่มจากการวางแผน การจัดการ วิธีคิด การปฏิบัติ ทดลอง และเลือกสรรกลั่นกรองแสดงถึงความมีประสบการณ์ ชำนาญ

รวมทั้งถึงจิตวิญญาณของความเป็นศิลปิน และความเป็นครู ที่จะต้องมีจรรยาบรรณของการสร้างงาน พอจะจำแนกแนวความคิดพอเป็นสังเขปได้ ดังนี้

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ประกอบทางนาฏศิลป์

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ประกอบทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ประกอบทางนาฏศิลป์

แนวความคิดทั่วไปของการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ใช้นาฏศิลป์ศึกษา (Dance Education) โดยกำหนดการวางแผนทิศทางในการออกแบบการสร้างสรรค์งาน

1. ได้ระบุชี้ชัด ค้นคว้า สืบค้นและปฏิบัติการเชิงสาธิต คือ การพิสูจน์ ทดลองให้เห็นและสามารถทำให้เข้าใจด้วยเหตุผลว่าด้วยองค์ประกอบหรือปัจจัยของการเคลื่อนไหว (Movement Element) มาพัฒนาทักษะของศิลปะการแสดงทางนาฏศิลป์

การทดลองเพื่อเข้าใจด้วยเหตุผลว่าด้วยองค์ประกอบหรือปัจจัยของการเคลื่อนไหว (Movement Element) สำหรับการแสดงชุด Plain, Land, Rice Field (2559) ณ สถานที่แสดงบริเวณตำบลหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ลึกซึ้ง เข้าใจในการออกแบบพื้นฐาน กระบวนการและโครงสร้างศิลปะการแสดงทางนาฏยศิลป์ อย่างมีประสิทธิภาพในวิชาชีพ

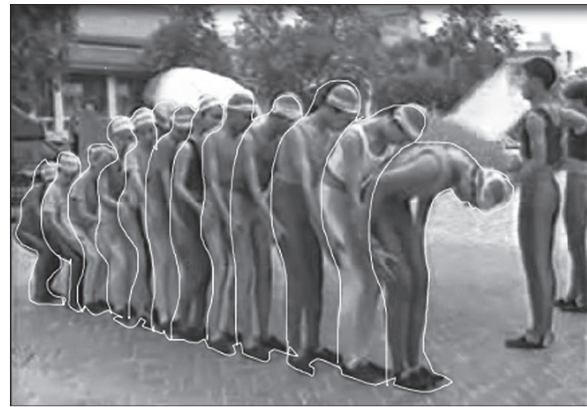
การปฏิบัติการแข่งขัน อ.สารภี จ.เชียงใหม่
เพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการและโครงสร้างศิลปะการแสดง
ทางนาฏยศิลป์ให้เหมาะสมแก่พื้นที่แสดง ณ วัดอ้อก้าง เวียงกุมกาม
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

3. เข้าใจวิถีทางของการสร้างสรรค์และการสื่อสาร
ความหมาย บริบทต่างๆ ในกระบวนการออกแบบแนว
ความคิด การรับรู้ของชิ้นงาน ผู้ออกแบบ นักแสดง และ
ผู้ชม

การสื่อสารความหมาย บริบทต่างๆ ในกระบวนการออกแบบ
แนวความคิด การรับรู้ของชิ้นงาน ผู้ออกแบบ นักแสดง และผู้ชม
ในพิธีเปิดมหกรรมกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13
ปี พ.ศ.2541 ณ กรุงเทพมหานคร

4. ประยุกต์และมีความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์
โดยมีทฤษฎีทางศิลปะในศาสตร์และศิลป์ในสาขาต่างๆ นำ
มาบูรณาการ ทำให้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ในนาฏยศิลป์
อย่างลึกซึ้งที่ได้เกิดจากการค้นหาด้วยกระบวนการค้นด้าน
พื้นที่ เวลา แรง ร่างกาย (The Concept of Space, Time,
Force, Body) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การวิเคราะห์วิธีการเคลื่อนไหวด้วยเส้นแนวตั้ง
เพื่อให้เห็นกระบวนการค้นด้านพื้นที่ เวลา แรง ร่างกาย
(The Concept of Space, Time, Force, Body)
จากการสร้างสรรค์ชุด “สามมิติ” (2533)

5. มีความเข้าใจและอธิบายด้วยเหตุผลอย่างมี
ชั้นเชิงและซ่อนเงื่อนในความหลากหลายของวัฒนธรรมและ
ประวัติศาสตร์และถูกตีความประดิษฐ์เป็นนวัตกรรมของ
การเคลื่อนไหวใหม่ที่สร้างสรรค์ในทางนาฏยศิลป์

การผสมนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์ตะวันตก
สามารถด้วยความกลมกลืน
ในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ “วังลดาวัลย์” (2548)
ณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรุงเทพมหานคร

6. ทำให้เกิดประโยชน์และเชื่อมต่อสื่อความ
สัมพันธ์ระหว่างคุณค่าทางศิลปะและเข้าถึงปรัชญา จิตวิทยา
รวมทั้งประโยชน์ทางนาฏยศิลป์ที่มีอิทธิพลส่งผลกับสุขภาพ
ทางร่างกายและจิตใจของนักแสดง ผู้ชมการแสดง สืบเนื่อง
ไปยังสมอ่งที่ทำให้เกิดภาพและมุมมอง ความคิดของแต่ละ
บุคคลที่มีภูมิหลังและประสบการณ์แตกต่างกันกระตุ้นให้เกิด
เกิดรูปแบบ (Style) ระดับชั้นของรสนิยมเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ที่ผู้ออกแบบวางแผนไว้และสามารถบอก
คุณภาพได้

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าทางศิลปะและการเข้าถึงปรัชญา
จิตวิทยา และธรรมชาติ ในการแสดง “สามมิติ” (2533)
บันทึกการแสดง ณ บริเวณจุดเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

7. มีความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับวงการ
ทางศิลปะที่ต้องการการฝึกฝนและระเบียบวินัย

การจัดแถวนักแสดง ณ สถานที่จริง จากการฝึกซ้อมที่วัดอโง้ว
เวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

**แนวความคิดหรือกระบวนการทัศนขององค์
ประกอบศิลป์ทางทัศนศิลป์**

การใช้กระบวนการทัศนขององค์ประกอบศิลป์
(Composition) หมายถึง โครงสร้างของผลงานที่เห็น
ทั้งหมดผสมผสานกลมกลืนกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว เช่น
ทำให้เป็นรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มลักษณะกลม เหลี่ยม ที่
ซ้ำๆ เพื่อแสดงลักษณะความเด่นชัดขององค์ประกอบทาง
นาฏศิลป์ โดยใช้องค์ประกอบหรือธาตุ (Element) หมายถึง
เส้น สี รูปร่าง ลักษณะผิว ลักษณะตำแหน่ง มาผสมกับความคิด
สร้างสรรค์ ซึ่งผลที่ออกมาคือองค์ประกอบศิลป์

(Composition) เป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่นำมาใช้ในผู้สอน
ศิลปะ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ใช้การจัด
องค์ประกอบศิลป์มาช่วยในการออกแบบและใช้องค์ประกอบ
(Element) มาเป็นส่วนช่วยปลุกย่อยเฉพาะในการวิเคราะห์
ได้แก่ สถาปัตยกรรม (Architecture) ประติมากรรม
(Sculpture) วรรณกรรม (Literature) ดนตรี (Music)
นาฏกรรม (Dramatic) ซึ่งถือว่าเป็นแขนงของศิลปะที่อยู่ใน
หมวดของทัศนศิลป์ ดังนั้นนาฏศิลป์จึงเป็นแหล่งรวมของ
ศิลปะหลายแขนงนำมาบูรณาการโดยผ่านมุมมอง ความ
ซาบซึ้งทางศิลปะและความงาม (An appreciate of
aesthetics) ส่วนองค์ประกอบของทัศนศิลป์ (The visual
elements) หรือการเห็นได้ถูกนำมาใช้ ได้แก่ ตำแหน่ง
(Position) ขนาด (Size) สี (Color) รูปร่าง (Shape) จุด
(Dot) เส้น (Line) ลักษณะผิว (Texture) เป็นต้น
สิ่งเหล่านี้ได้ใช้ผสมผสานโดยการแปลความหมายในรับรู้
การเห็นเป็นประสาทสัมผัสที่เรียกว่า “การมองเห็น”
(Looking , Seeing) ซึ่ง อารี สุทธิพันธุ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ
ทัศนศิลป์และความงาม คือ

การมอง (Looking) เป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์
ต่อสิ่งแวดล้อม โดยปราศจากความตั้งใจที่แน่นอน เช่น
การมองผ่านไป

การเห็น (Seeing) เป็นกระบวนการรับรู้ด้วย
ประสาทสัมผัสทางตา ซึ่งไม่สามารถอธิบายรายละเอียดของ
สิ่งที่เห็นนั้นได้ จนกระทั่งเห็นความสัมพันธ์ของส่วน
รายละเอียดจากสิ่งที่พบเห็นนั้นได้ มี 3 ลักษณะ ได้แก่

การเห็นธรรมดา (Operational) เป็นปรากฏการณ์
ของแสงเงารูปและพื้น และน้ำหนักของวัตถุที่เรามองเห็น

การเห็นความสัมพันธ์ของส่วนรายละเอียด
ประสานกับประสบการณ์เดิม (Associational Seeing)
สามารถเห็นลักษณะรูปทรงหรือรูปร่างที่เราเคยเห็น
เป็นประสบการณ์ที่เราสามารถเปรียบเทียบกับสิ่งที่เราเคย
ได้พบเห็น

การเห็นทะลุปรุโปร่ง รู้แจ้งเห็นจริง (Pure seeing)
สามารถวิเคราะห์ได้ว่ารูปทรงหรือรูปร่างนั้นตั้งอยู่ได้อย่างไร
มีน้ำหนักจนกระทั่งพิจารณาเห็นความงาม ไม่ว่าจะอยู่
มุมใดมุมหนึ่งซึ่งชมเป็นการเห็นที่ลึกซึ้ง ศิลปะต่างๆ เหล่านี้
ใช้วิเคราะห์มุมมองในงานนาฏศิลป์ ดังเช่น ประยุกต์ศิลป์
(Applied Art) หมายถึง ผลงานที่มนุษย์สร้างโดยดัดแปลง
ตกแต่งประดิษฐ์มาจากศิลปะบริสุทธิ์ เพื่อตอบสนองด้าน

ประโยชน์ใช้สอยและด้านอื่นๆ อาจดัดแปลงมาจาก
รูปทรงธรรมชาติ ผู้วิจัยประมวลความคิดได้ว่า แนวความคิดที่
เกิดขึ้น ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้เก็บเกี่ยวเป็น
ประสบการณ์ อันมีพื้นฐานมาจากการที่ได้ศึกษาที่
ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการมองเห็นนับว่าเป็นเทคนิค
และองค์ความรู้ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา เพื่อส่งเสริม
แนวความคิดหลัก

เส้นนำสายตาที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางการมองเห็นแบบต่างๆ
ในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 38 จามจุรีเกมส์
ปี พ.ศ.2554 ณ สนามจารุเสถียร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ ประกอบทางภูมิศาสตร์

แนวความคิดพื้นฐานกระบวนการทัศน์ที่ใช้วิเคราะห์
ทางภูมิศาสตร์ในสาขาวิชาภูมิศาสตร์ที่พบเห็น¹ ได้แก่ พื้นที่
(Space) สถานที่ (Place) ภูมิทัศน์ (Landscape) เป็นคำที่ใช้
ควบคู่กับคำว่าพื้นที่ ว่าเป็นคำพื้นฐานดังที่ได้ให้คำจำกัด
ความหลายคำที่ใช้กันทั่วไป สถานที่เฉพาะพิเศษหรือภูมินาม
(Place) เป็นสถานที่กำหนดตำแหน่งที่แน่นอนกำกับด้วย
เส้นสมมติลองจิจูดและละติจูด เช่น เวียงกุมกาม
พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น สถานที่ในความหมายทั่วไป
หมายถึง การกำหนดโดยจัดระบบความสัมพันธ์ตามหลักการ
ความเหมือน (Similarity) ความต่าง (Difference) เช่น เขต
มหานคร ชุมชน คำศัพท์เหล่านี้ได้มาใช้วิเคราะห์ตามบริบท
ของชิ้นงานนาฏศิลป์เฉพาะที่ตั้งที่ได้กล่าวในงานศิลปะ
การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ (Site-Specific Dance

Performance) ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ใน
แง่ของสถาปัตยกรรมการใช้พื้นที่ (Space) ซึ่งการวิเคราะห์
ทางวิชาการนั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมและปัจจัยทาง
กายภาพ วัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยสภาพภูมิประเทศ
ภูมิอากาศ ลักษณะพื้นผิวดิน ประชากร เพศ การศึกษา ภาษา
ศาสนา ระบบการปกครอง ซึ่งใช้ค้นคว้าเพื่อรับรู้และเป็น
ประสบการณ์พร้อมก็นำมาบูรณาการทางนาฏศิลป์ในชั้น
ตอนการวางแผน ค้นคว้า ออกแบบ ทดลอง ปฏิบัติการแสดง
 อีกทั้งสัมพันธ์กับพื้นที่ที่นักออกแบบ นักแสดง และผู้ชม
การแสดงเผชิญหรือประสบในช่วงเวลาผลิตผลงานทางนาฏศิลป์

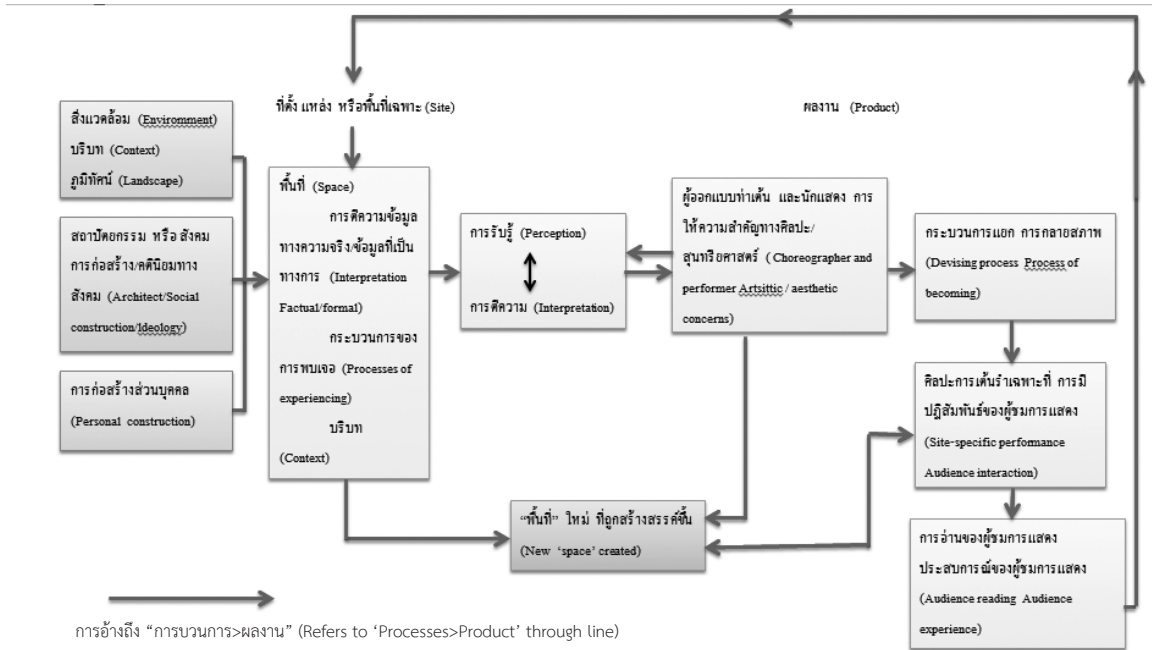
การทดลองเพื่อวางแผนการออกแบบการแสดง ณ พื้นที่จริง
ณ วัดอู่ก้าง เวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

แนวความคิดหรือกระบวนการทัศน์ขององค์ ประกอบทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

แนวความคิดที่นำมาใช้คือการศึกษาในอดีตนำมา
ใช้คือเข้าใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ได้อิทธิพลของ
ศาสตร์หลายสาขามาช่วย

ก่อนอื่นขออ้างถึงแผนภูมิต้นแบบของอิทธิพลของ
ฮันเตอร์ โมเดลออฟอินฟลูเอนซ์ (Hunter's model of
influence) ได้กล่าวไว้พื้นที่เฉพาะ (Site) กับผลงานที่
เกี่ยวข้องมีพื้นฐานมาจากพื้นที่ (Space) ได้มีกระบวนการที่
เริ่มต้นจากแนวความคิดของผู้ออกแบบ (Choreographer)
ถ่ายทอดไปยังนักแสดง (Performer / Dancer) ไปสู่ผู้ชม
การแสดง (Audience) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่นั้นๆ จาก

¹ ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. แนวความคิดใหม่ทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ : บริษัท มิสเตอร์ก๊อบบี้ (ประเทศไทย) จำกัด. ม.ป.ป. หน้า 82.

ภาพที่ 2 แนวความคิดหรือกระบวนการต้นขององค์ประกอบทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์
ที่มา : ฮันเตอร์ โมเดลออฟอินฟลูเอนซ์¹ (Hunter’s model of influence)

ภูมิหลังของผู้ออกแบบจะต้องมีประสบการณ์ การตีความ การสำรวจ (Research) ค้นหา (Explore) ขึ้นอยู่กับสภาพ สิ่งแวดล้อม (Environment) ภูมิทัศน์ (Landscape) บริบททางสังคม (Context) สถาปัตยกรรม (Architecture) คตินิยม (Ideology) การก่อสร้างส่วนบุคคล (Personal Construction) ในพื้นที่ ผู้สร้าง (Constructor) เดวิด กอร์ดอน (David Gordon) ศิลปินโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ได้ใช้เรียกตนเอง ในการสร้างสรรค์อันหมายถึงความสามารถในการคิดและแสดงเฉพาะบุคคล สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้มีผลต่อการสร้างงานทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าบริบทต่างๆ ที่ได้ค้นคว้า และมีเครื่องมือ อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ปรัชญา จิตวิทยา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ล้วนเป็นอิทธิพลต่อการสร้างงานนาฏศิลป์ การถ่ายทอดแนวความคิดที่ใช้กับการสอนนิสิต หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังที่ได้อธิบายในแผนภูมิที่ 1, 2, 3 และ 4 แรงบันดาลใจ ความหลงใหล การค้นคว้า ก่อให้เกิดจินตนาการตกผลึกเป็นแนวความคิดและสามารถเลือกสรร

แนวความคิดมาใช้เป็นวัสดุ (Material) ซึ่งเป็นศัพท์ที่ใช้ในการออกแบบศิลปะหรือสถาปัตยกรรม ประกอบกับที่ตั้งหรือพื้นที่เฉพาะที่ถูกตีความผนวกกับข้อมูลกระบวนการต่างๆ สิ่งที่ได้รับที่เรียกว่าการรับรู้ (Perceiving) ทำให้มีประสบการณ์ในพื้นที่ในดวงตาของความคิด (Space in our mind’s eye) มีพื้นที่ใหม่เกิดขึ้นตามมาผนวกกับที่เราเรียกว่า แรงบันดาลใจทำให้เกิดจินตนาการ ซึ่งในทางกายภาพแล้วการรับรู้ของสถานที่อันได้แก่ องค์ประกอบในแนวตรง (Verticality) ความสมมาตร (Symmetry) สี (Color) จำนวนของหน้าต่าง (เสา ประตู)

ส่วนความหมายและบริบทเป็นเรื่องของการตอบสนองตามสุนทรีย์ของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน นอกจากเครื่องมือที่กล่าวมาประกอบกับทักษะของการแสดงที่สั่งสมมาถูกถ่ายทอดให้กับนักแสดง (Performer / Dancer) และในขณะเดียวกันนักแสดงก็มีประสบการณ์ที่แตกต่างกันต้องไปเผชิญกับสถานการณ์ (Situation) เวลา (Times) เพื่อที่จะถ่ายทอดไปตามหน้าที่บทบาทที่ได้รับบางครั้งในงานบางชิ้นทำให้เกิดลักษณะ

¹ Hunter, Victoria. “Experiencing space The implications for site-specific dance performance” in *Contemporary Choreography A critical reader* Edited by Jo Butterworth and Liesbeth Wildschut (New York: Routledge, 2009), p.412.

เฉพาะที่เรียกว่า ปรากฏการณ์ทางการแสดงฉับพลัน (Happening) ในงานศิลปะบางชิ้นต้องใช้การด้นสด (Improvisation) หลังจากนั้นภาพหรือการแสดงที่ปรากฏ ถูกถ่ายทอดไปยังผู้ชมการแสดง ผู้ชมการแสดงก็จะอ่านหรือเสพได้อย่างเข้าใจ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังหรือประสบการณ์ข้อมูลที่ได้รับ การสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดพื้นที่ใหม่ (New 'Space' created) ดังแผนภูมิของฮันเตอร์ โมเดลออฟอินฟลูเอนซ์ (Hunter's model of influence) เป็นไปตามกระบวนการจนปรากฏเป็นผลงานออกมา กระบวนการแยกหรือกลายสภาพ (Devising Process, Process of becoming) ก่อนจะเป็นผลงานต้องปรับปรุงพัฒนาให้เข้ากับพื้นที่เฉพาะ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมตลอดจนกระบวนการอ่านของผู้ชมการแสดง ประสบการณ์ของผู้ชมการแสดง (Audience reading, Audience Experience) ได้ถูกทำให้ผู้ชมได้คิด บางครั้งก็ตีความตามภูมิปัญญาหรือประสบการณ์ ดังนั้นเงื่อนไขที่เป็นหลักใหญ่ๆ เป็นทฤษฎีของงานทางสถาปัตยกรรม และปรัชญา ควบคู่ไปกับองค์ประกอบของศิลปะการเต้นรำ (Dance Performance) โดยคู่ขนานไปกับการรับรู้ (Perception) การสร้าง (Constructing) และประสบการณ์กับพื้นที่ (Experiencing space)

การที่กล่าวจากข้างต้นทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างงานและวิธีการถ่ายทอดแนวความคิดของแต่ละผลงาน ทำให้มีความหลากหลาย ในบางครั้งพื้นที่ที่เป็นโรงละคร บางทีก็ต้องใช้ประสบการณ์จากข้างนอก (Outside) และทางกลับกันประสบการณ์จากในสตูดิโอ (Inside) ก็ถูกนำไปใช้ข้างนอกเช่นกัน ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ในศตวรรษที่ 20 กล่าวว่า The Outside is The Inside หรือ The Outside is not The Inside แตกต่างกันตามพื้นที่ (Space) สถานที่ (Place) ภูมิทัศน์ (Landscape) ท่าที่ตั้ง (Location) ไม่ว่าจะกล่าวถึงคำใด ในทางภูมิศาสตร์หรือภูมิสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับสถานที่ จึงมักตั้งภายในสถานที่ของที่รู้จักกันในนาม ที่ตั้ง

(Site-Specific) ศิลปะของการแสดงนี้เป็นศิลปะที่มีนาฏศิลป์ ผสมกับสถานที่หรือบางครั้งก็มีศิลปะที่เรียกว่า แลนด์อาร์ต (Land Art) หรือเอิร์ธอาร์ต (Earth Art) และศิลปะการจัดวาง (Installation) เข้ามาเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันทำให้เกิดมิติใหม่ในรูปแบบต่างๆ ทางศิลปะ

การถ่ายทอดแนวความคิดและวิธีการเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ จนกระทั่งสำเร็จเป็นผลงานการแสดงศิลปะเฉพาะที่ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นนักวิชาการ ควบคู่ไปกับความเป็นศิลปิน ผู้บุกเบิกออกมาเป็นรูปธรรมในด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่สามารถบอกคุณภาพ คุณค่า เอกสิทธิ์ จิตวิญญาณทางศิลปะโดยแท้จริง (Rareness)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้พบว่าผลงานการสร้างสรรค์ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่อยู่ในข่ายเป็นศิลปะการแสดงประเภทการเต้นรำเฉพาะพื้นที่จำนวนหลายชุด แต่การค้นคว้าข้อมูลกระทำได้อย่างจำกัด เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงเอกสารและบันทึกที่เกี่ยวข้องได้อย่างทั่วถึง ในบางกรณี ในทางกลับกันผู้วิจัยได้อาศัยความทรงจำในฐานะที่มีส่วนร่วมในการจัดการแสดงหลายครั้ง และได้อาศัยวิธีการสัมภาษณ์ซึ่งทำให้ได้ ข้อมูลเชิงลึกเพียงพอในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่สุดคือ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้มีความเมตตากรุณาอย่างยิ่งได้ให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้มาก โดยที่ทั้งอยู่ในฐานะเป็นครูของผู้วิจัย ผู้ที่ทั้งสอนและกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในการศึกษาค้นคว้าว่าด้วยการสร้างสรรค์เช่นนี้ สัมพันธภาพเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้ที่ต้องการจะศึกษาในเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องใกล้ชิดแหล่งข้อมูลเพื่อที่จะได้สังเกต อันเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย อันเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ซึ่งดีที่สุดในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จตุติกา โกศลเหมณี. (2556). รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ**. ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (29) กรกฎาคม – ธันวาคม 2556. หน้า 153-159.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2558). **แนวความคิดใหม่ทางภูมิศาสตร์**. กรุงเทพฯ : บริษัท มิสเตอร์ก๊อบบี้ (ประเทศไทย) จำกัด. ม.ป.ป.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2558), อาจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 10, 20 กุมภาพันธ์.
- วิษุตา วุธาติศย์. (2558), ข้าราชการบำนาญ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 10, 18, 25 ธันวาคม.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2540). **ทัศนศิลป์และความงาม**. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ่อน แกรมมี่ จำกัด.
- Hunter. Victoria. (2009) *Experiencing space The implications for site-specific dance performance in Contemporary Choreography A critical reader*. Edited by Jo Butterworth and Liesbeth Wildschut New York: Routledge.
- Kaye, Nick. (2007). **Site-Specific Art Performance , Place and Documentation**. London and New York: Routledge.
- Lawson, Bryan. (2001). **The language of space**. Oxford : Architectural.

